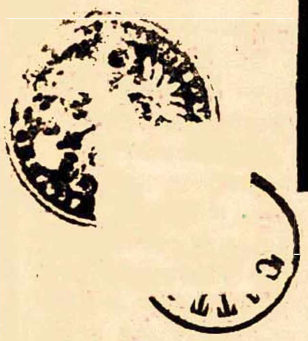

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 12.

На Цетињу у Суботу 25. Марта (6. Травња) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. и.; четврт ф. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предмети и све наручбине шаљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ДАЛМАТИНСКА ГОРЕ И ЦАРЕВИНСКОМ

У десетој сједници господске куће царевинског вијећа 9. о. м. покренуо је вит. Шмерлинг говор о далматинској ствари. Претресао је унутрашњи политички положај монархије па је доказивао, да „закон о изборима за невољу“ не одговара сврхи својој и да не вриједи жртава, које су учињене зарад његова одобрења. „Закон је тај, рече, сувишан, а штета је платити штогод за сувишну ствар, а два пут је већа штета кад се још скупо плати.“ Шмерлинг додирује сва „добročинства“, која је влада Далмацији преко њених зестуника за награду дала, а особито је противан да се наш народни језик уведе као пословни. Каже да је то исто учињено г. 1868 без судјеловања царев. вијећа у Галицији, па су се показале јако штетне последице, с тога мисли, да ће исто тако бити и у Далмацији, ако је српско-хрватски језик доиста одређен за пословни. Мала ова покрајина (Далмација), мисли Шмерлинг, доиста није толико знаменита, колико велика краљевина Галиција, али кад не би била знаменита, онда, вели, очи наше браће с оне стране Литаве не би биле онако похлепно упрте на њу. Ово је земља из које Аустрија снабђева своје морнарство, она је богата лукама, а кад с гвозденом цестом буде с ћесаревином спојена, она ће вели, знамениту страну одржати у сваком рату који Аустрија буде водила. Али на несрећу Аустрија тражи увијек благовољење оних, који јој пијесу пријатељи, и тијем одбија пријатеље. То доказује Шмерлинг опет Галицијом, а каже тако се што ради и са талијанском странком у Трсту, која не таји, да хоће да припада Италији. Па и у Далмацији, гдје се талијанска странка ставовиштва приморског вјерно држи ћесаревине, влада се обрће на народну странку. А та странка хоће сједињење с Хрватском. Шмерлинг сумња, да влада добро чини, што штити ту странку.

На ову бесједу, коју је десница одобравала, одговорили су министри Ласер и д-р Унгер. Њихови су одгори могли слободно унирити витетком разминистра Шмерлинга. Јер први му је изјавио, да није истина да се намјерава српско-хрватски језик као искључно службени увести и да о томе нема ни једне ријечи у законској основи, а други је изјавио, да је владу према Далмацији руководило начело: „Помозите влади, па ће и влада вама помоћи“, а права тежња да јој је била, да народну странку далматинску учини својом пријатељицом, те да буде исто што и талијанска аутономашка, како је више с ове стране неби глава забобела.

Ово је и сувише много, да довољно расвијетли стање далматинске ствари и погјешку, коју су учинили посланици из Далмације и Боке.

Шмерлинг каже, да је влада сувише скупо платила Далмацији њених пет гласова зарад невољног закона, да су „жртве велике.“ А влада одговара, да су то новине раструбиле, а у ствари да није тако, нарочито што се народнога језика тиче. Нек се дакле Далмација сада радује добити! Али баш да је истина оно што су новине „раструбиле“, били то жртве бите? Зар земаљска влада пије дужна све да чини,

што подиже благостање једне покрајине? И зар то не иде у интерес цијелој монархији? Ако икоме Аустрији је у интересу, да употреби сва могућа средства, да се запустјена, занемарена Далмација подигне до цвјетајућег стања, а ова има све услове за то, и да се народ мимо тога задовољи и у политичним праведним захтјевима. Али министар Унгер каже, да владу руководи начело: „помозите влади, па ће и она вама помоћи.“ Наонако је то начело из кога следи, да су народи ради владе, а не влада ради народа. Али тако је ето и исти министар изрично исповједа, да је тежња владе била, да народну странку сведе на значај аутономашке. Први јој је корак награђен успјехом. Хоће ли и цијела намјера? Петорица посланика далматинских и народна странка, која стоји за њима, има ће да одговори на ово.

ТУРЦИ У ЈЕВРОПИ.

ОД ГУСТАВА РАПА.

I.

У Ејубу, једном предграђу цариградском са свијем на крају златнога рога подиже се једна као сивијег бијела цамија са двије мунаре. Око ње су тамне ципре и каменити надгробни стубови са турбанима на врху и надгробне црквице украшене са позлаћеним полумјесеком. Под онијем стубовима и у онијем црквицама почивају најславније муфтије, бегови, паше и научници турскога царства у Јевропи. Та цамија мислена према Ахмети и другјем горостаснијем цамијама цариградским, највећа је светиња Ислама у Јевропи. Прије пије смио Хришћанин ступити у њу. Јаничари су уонаколо сгражарили и пуцали су на свакога странца, који би се приближио, па и данас је врло тешко доћи у ту цамију. Мучно је добити ферман.

Ејуб, барјактар пророков, пао је овдје, кад су Арапи по трећи пут опсјели Цариград. Освојач Мохамед II. подигао му је за спомен ову цамију и назвао је и њу и предграђе његовијем именом. Колико је Турци поштују види се и по томе, што се у њој свакоме султану када ступа на пријесто, припасује Омаров мач. Мач је символ ислама. Мачем је ислам побједио, а не унутрашњом снагом своје науке, као Хришћанство. За то опасивање мача значи круписање. На опасивање мача пође султан у Ејубу на коњу из Амеце, турске државне цркве на Ахмеддану и то у пуној источној сјајности, а прате га сви великодостојници његови, а у првоме реду велики везир, Муфтија и Кизнарага. Цамија Ејуба отвара се само један пут у години на дан, кад султану опасују мач. Прије него га опаше, мора се султан на коран Муфтији закљети: „да ће мачем ислам ширити и невјернике истребљивати.“ Највећа је срећа муслману, кад угледа падишу у свој сјајности његовој на овоме сроводу из Стамбола у цамију Ејуб. Иза султана и опет тројице иде један благајник, који баца нове новце ронској, од радости пјаној свјетини, и један тајни писар, који прима молбенице, јер их је на тај дан слободно свакоме подносити.

Пред том најсветијом цамијом стоји један мраморни саркофог барјактара Ејуба. Цамија је ова изнутра као и све друге. Бјели голи зидови, четири ступца држе куплу, а на њима са златнијем словима исписана четири имена калифа. Један узидан камен изгледа као стопа. Турци кажу да је то стопа пророкова. Између та четири ступца свршава се закљетиња и опасивање мача. А за тијем султан са својјем великодостојницима опет узјаши коња и спровод се крене из Ејубе у Сарај или — сада — у палац Домобакме на обалама Босфора. У пређашња вре-

мена увијек је нови падиша у вече тог свечаног лапа давао подавити сву браћу своју, бојећи се да му који од њих не отме пријесто. На гробљу Аја Софије био сам у једној надгробној капелици, гдје један таков династички убица са својјих седамнајест убијених брата почива. То је Мухамед III. и седамнајест синова његова оца, султана Мурата.

Опасивање мача, закљетиња на корану у цамији Ејуб, ход коња правоје пријестолу падишином, то су истинске слике ислама, те религије фанатизма и разорења. Та сам коран приписује падиши, да гради цамије своје „од мозга хришћанског и откупа за заробљенике.“ И већна стамболски цамија саграђена је од тога ужасног градива. Господарство ислама у Азији, Африци и Јевропи постало је мачем, и мачем се само данас држи. Шатор, који је Осман, оснивач царства турскога, у сну видео, и којем су ступци Ахгас, Балкан, Таур и Кавказ, подигнут је на милионима крвавих лешина. Само у Јевропи имали су Турци преко стотину ратова, у којима разорише и себи потчинише Грчку, Србију, Бугарску, Румунију, већи дио Угарске и дио Архипелага. Милиони Хришћана пали су у тијем ратовима или од мача или од ропства. Мало је битка турских, у кијијема је мање од 20,000 људи погинуло. Послије битке Никополске, гдје је султан Бајазит г. 1396 цара Сигмунда и његову војску побједио, остало је 60,000 Турака мртвијех на пољани. А кад је султан чуо за тај ужасни губитак, тако се разјарио да је 10,000 заробљенијех Хришћана дао поубијати. У мохачкој битки пало је 30,000 Хришћана, краљ Лудвиг II., седам владика и цвјет племства угарскога. Сјутра дан по битки још су 4000 Хришћана Турци поубијали, а 200,000 док су дошли до Буре. Вјековима су Турци и куга искорјењивали Хришћане у хришћанској Јевропи. Сваки корак њихов газио је плодове хиљадугодишње културе. Ко хоће, да се о томе увјери, нека прогутује данашњу јевропску Турску, Грчку или обале Мале Азије и сјеверне Африке и нека погледа ову ужасну пустош, која га сусрета на сваком кораку, а нека се сјети овијех времена, када су те земље цвјетале. Изрека: „Гдје Турчин ногом ставе, ту више трава не расте,“ то је изрека једнога дервиша турскога. И ништа боље ни јасније неозначава турско господарство и ислам, него та изрека. И кад сам се у Цариграду сјетио свију ужаса, варварства и опустошења, која се под полумјесеком и барјаком од коњскога репа збише, тада ми је цамија Ејуб, осмишљена најсветија, гдје се сваки крљу поцрскани, варварски деспота на корану морао закљети, „да ће мачем ислам ширити и невјернике истребљивати,“ учинила паужаснија од свију цамија у Стамболу, та од којијех је већина саграђена „од мозга хришћанског и од откупа за заробљенике.“ Цамија Ејуб одличава сва ужасна злочинства у Јевропи, које ислам са собом доноси. Теодор Грим, који је г. 1845 видео цамију Ејуб има право кад каже: „На упорном челу те цамије чини се човјеку да ове ријечи чита: Од пустиње арабијске излезе мач пророков и покори један свијет, који су обрађивали мисарски Фараони и Птоломејци, краљеви персијски старог и новог времена. Хришћанска звона умукосе ту, гдје је Спаситељ учио и гдје су апостоли проповједали. Вјештачка дјела Јелина разорио је и од глава грчкијех богова начинио је тврђаве. Милијони Хришћана — цвјет Јевропе — бјегаше толико вјекова и они су упропашћени, а њеки се само вратисе. Од Меке до Византије све је стопа пророкова згазила и у овоме храму показује с тријумфом опустошене просторије.“

Историја нам прича права чуда о љепоти Цариграда за вријеме владе грчкијех царева. Неопјечено благо вјештина бјеше прикупљено из Азије, Јевропе и Африке за украс пријесто-

нице на Босбору. Све знамените статује из грчке и римске старине ту се налазе. Хиљадама дворова било је у Цариграду. Као Рим тако је и Цариград био подијељен у четрнаест региона и сваки је био једнако украшен са дивним зградама. Највеће и најдрагоцјеније благо из књижевности било је у књижици царског двора, која је имала преко по милиона свезака. Справом је могао цар Јустинијан, викнути, кад је видео цркву Св. Софије у свој љепоти и сјајности довршену: "Сада сам те, Соломане, надвистио." На шта су Турци урадили од те дивне престонице грчког царства? Гдје је она гора од статуја на хинодрому, гдје су хиљаде дворова, гдје је оно благо књижевности и науке, о којем нам историја чуда прича? (Продужаће се.)

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ ПОВИНА.

Цариградски „Левант-Хералд“ јавља:

„У погледу српских захтјева, које смо споменули у нашем јучерашњем броју, неће бити с горега да нашим читаоцима напоменемо, да се један захтјев тиче савезне тачке румелијске железнице са будућом српском железницом. Као што је познато, то се питање већ расправљало у оним конференцијама, што су се држале у Бечу, где је било закључено, да ће та савезна тачка бити или Алексинац или Јанкова Клисура. Порта, ако смо добро извјештени, обећала је да ће дати ту савезну тачку, задржавајући само себи право да, у року од шест мјесеци, назначи ону од тих двију тачака, коју ће изабрати. Српска влада, сматрајући да је тиме то питање рјешено у начелу, упуштала се у преговоре са бароном Хиршом. Надати се да ће Махмуд-паша рјешити ову ствар, као што добро схваћени интереси обеју држава и у опште цјело Јевропе захтјевају. Очевидно је да је најнепосреднији и најкраћи пут између западне Јевропе и Цариграда: Београд — Пин — Филипопољ, и да је лакше и боље довести нашу железницу до српске границе, по свезати је са аустријском кроз Босну, где би требало најмање двадесет тунела прокопати.

Ми смо казали такођер, да је Намјесништво тражило од турске владе да уреди и на чисто изведе и питање Зворника. Одиста има доста времена од како се рјешење тога питања одгађа. Хатишерифом од 1833. године означило је ток Дрине као границу међу Босном и Србијом; град Зворник који лежи на лијевој обали те ријеке, без сумње припада Турској, али села мали Зворник и Сакар, која леже преко пута на десној обали, очевидно је да морају припадати Србији. Кад су турски гарнизони напустили српске градове, рјешено је да ће Мусуламани напустити и села, која леже у рејону тих градова. Ово се свуда извршило осим у маломе Зворнику и у Сакару, у којима су остали мусу-

лмански становници, остајући уједно под турском влашћу. Приликом кад је г. Ристић водио преговоре о градовима, велики везир формално је обећао да ће наредити да се та два мјеста напусте, и г. Ристић издејствовао је да се то обећање и написмено изда од стране тадашњег великог везира Али-паше. Али при свем том и то писмено обећање још до данас није испуњено. Данас Србија понавља захтјевање, да мали Зворник и Сакар дефинитивно буду српско земљиште, и да Турци, који су ту настањени, пређу у Босну или да признају српску јурисдикцију постајући српски поданици. У колико знамо може се вјеровати да ће ово питање, као и оно о савезној тачки скоро бити праведно рјешено.

У београдском „Јединству“ читамо ово: „Пре неколико дана прашка је „Политик“ допјела чланак о Босни, у којем се живим цртама описује бједно и очајано стање тамошњег народа.

Ми писмо се томе зачудили, јер смо навикли да често у прашким новинама наиђемо на топле изјаве симпатија према хришћанским народима на Истоку.

Али то је живо ударило у очи нештанскоме „Лојду“, који је нашао да с тиме „Политик“ позивље на устапак босанску рају; па је додао да „гдје год се ради о томе, да се какав покрет Аустро-угарској монархији непријатељски или погубелан потпомаже, ту за цијело прашка „Политик“ свима предпачи.“

Ми не ћемо да оцјењујемо, да ли у чланку „Политике“ има оно што јој нештанске новине приписују, и кад би било, да ли би препорука била уместна или не.

Мјесто тога, морамо молити „Пештер лојд“ да буде тако уљудан, те да нам објасни оне рјечи с којима је он пропратио тај чланак, јер при свој нашој најбољој вољи, ми писмо кадра да их разумемо. Како то да један покрет у Босни могао би бити погубелан и непријатељски Аустро-угарској монархији? У каквој ли свези стоји Босна са Аустро-угарском монархијом? Како се пак слаже то с оним изјавама симпатије на сирам босанског народа, које смо ми пре читали у истим новинама?

То ми све не разумијемо, а по што знамо да „Пештер лојд“ врло опрезно пише, неможемо предпоставити да су му се те рјечи нехотице и преко воље измакле из пера.

Дале ми не разумијемо, за што би „управ сада“ тај покрет био погубелан за Аустро-угарску монархију? Хтјео је зар „Пештер лојд“ тим да нишани на призоре који се сада збивају у нештанском сабору; и да ли, по мишљењу „Пештер лојда“, судбина босанског народа зависи од нештанске скупиштине?

Па све то ми требамо објаснења; а надамо се да ће нам га „Пештер лојд“ дати, јер ће ваљда и он сам осјећати потребу да са својим назорима о садашњем положају и о будућности источних народа изађе на чисто.

стара јеловина боље мирине, него ли сумњиви мириси париских улица, да у лијепој природи човјек тек види смијешност и ништавост варошких тежња.

Хоћемо ли сутра наставити, господине Лудвиче? запитана она силазећи с коња, румелијских образа и расплетене косе, са задовољством у очима.

— Сваки дан и довјек, господине, новика сирамах младих.

— Како је добар, мишљаше Маргерита, склапајући очи да засни, штета што је ружан! Али није ми било дуго вријеме, данас, поред њега... Ох! сирамах без сумње је изцрпио сву његову досјетљивост, видјелимо...“

У овом чаробном предјелу никад се мета шетњи непромаша. Маргерита се са свијем ослободи. Хтјела је да се погне на врх Санен-а. Док су се пели, Лудвик бјеше као и први пут, добар, услужан и понашао се сваком благодарношћу, коју његова непрестана услужност изазиваше; осим тога, што ништа не кваре, био је окретан, лак и весео.

Међутијем, на крају прве пећеле, по њиховом доласку, Маргерита примјети неку промјену у понашању опога, за кога је дотле мислела, да му је она једини идол. Учини јој се, као да је према њој постао хладнији, а, напротив, да је много више заштитио њеком младом Инглескињом, која је, за столом, до њега сједила.

У вече, у општем салону гостионице, гдје се сви гости, послје вечере скупљају, Луји не одмицаше се од гласовира, на ком је, као што је знаху, лијена инглеска биљница, свирала. Овој је било шеснаест година и њена љепота имала неке свјежости, коју је Маргерита почела

ДОПИСИ.

П. ИЗ БОКЕ. 20. Марта. — Ми мали људи не знамо увијек шта велика господа раде и мисле. Па тако нам је и сада било тешко растумачити посјету далматинскога намјесника г. Родина. Но из онога што знамо, или боље рећи што смо чули из уста самога г. намјесника чисто би помислили, да га је покренуло на тај пут, оно што је у „Црногорцу“ било о нашим заступницима у Бечу. Надајући се, да ће вам когод опширније писати о свему, ја ћу споменути само оно, што ми се најважније чини од свега што сам чуо.

Г. намјесник рече у Новоме сабранима око себе: „кога је молити није срдити.“ Бокелци и Далматинци првог њега вазда моле и сваки му дан долази 10—15 прошња и сви у једну ријеч питају и моле. За то кад су потребни и сиромашни, пита: како смиједу корити њихове заступнике? како могу помислити, да би њихови заступници могли гласати против владе? и т. д.

Не од г. намјесника, него ма од кога кад би чуо овакове ријечи и Марко Папарела, ја мислим да би и он запитио: да ли су уставни закони само за богаташе, или и за сиромаше. Сам цар изјавио је више пута, да сви грађани уживају иста права, а не само милионари Гискра, Хербст и дружина њихова. Па на пошљеду г. намјеснику морају бити познати фундаментални закони, а по ријечима оним ипак ми сиромаси Срби пмали би се одрећи нашег дичног имена српског, одрећи се наших најсветијих права и чинити саламелек Њемцима, на пека пјева тај §. 19. фонд. закона што хоће! А то — јер смо сиромаси!!

Због тога исто тако не можемо се начудити мишљењу, да заступници морају гласати с владом. Па на што нам онда и заступници? И шта значи труљење чифутске штатне, да смо ми благословен и најслободнији народ?

Разумно сам и то, да је г. намјеснику веома криво због предложеното „Метинга“, и да је одвраћајући Бокеле од тога стављао им пред очи „силетски метинг“. Дакле поштени, свјесни и уљудни народ бокешки споређује се са сплетским пшћераницима?

Ето толико држак за дужност своју јавно казати. Најпосле могу вам рећи, да је многома било мило чути у бр. 10 „Црногорца“, да је између петорице наших посланика једини Војнов из Бокел имао добру намјеру и да је противно онијема гласао. Ово га доста правда, а најбоље би још био учинио, да се са свијем извукао из нечиста посла.

Овај час чуо сам за „громогучателни“ говор покојнога Шмерлинга у господској кући, у коме напада на министарство ради великијех обећања учинених Далматинцима (sic). Зазвопише нам у ушима ријечи његове као глас повам-

губити. Ова се осјећаше, да није пајесна, па с тога је обузе нека тјпко неспокојство.

— Вољте ли ви те инглеске струкове? запити један пут лукаво некога, како ће Луји да чује. — Праве тополе, које ни најјачи олуј неби могао превити... Па зуби!... Потјећају ме на ону гатку од Перолта: Баба, како су вам велики зуби.

— Прекрасна је, повика пуковник одушевљено. Погодио је саревљивост његове кћери, па је волео да је дражи. — Очи су јој, као божуров цвијет! настави за тијем.

— Као прецвјетан божур, додаде Маргерита.

— Каква лијена коса!

— Брло ријетка, можда... оче.

— На руке!

— Као да су од воска; ја цијеним само ону бјелоћу, кроз коју прозири крв.

— Да, да, да! то је љепота, велим ти, ти не умијеш да је оцијениш... али погледај нашег пријатеља! Чини ми се да је он достојно оцјењује.

— Ви ћете га најисслије увјерити, оче, да је њоме очаран.

— Ех, али! ја мислим, међу нама било речено, да ту има нешто таково: кад неки младик не испушта из очију неку лијену љевојку и с „татом“ цијело вече игра виста, то мора бити с намјером, да скоро стане пред господина мера *)

Час по час г. Маљар схрабриваше свог младог пријатеља шапћући му нешто на ухо: „Има усвијећа, има, драги мој, говораше му та-

*) Овај израз је измислица.

ПОДЛИСТАК.

ЛИЈЕЧЕЊЕ У МОНТ-ДОРУ.

(Наставак.)

Так је био очаран својим успјехом, а учитељ, оставивши се особите уздржљивости, служаше се лијеним изразима, одушевљавајућим ријечима, дивећи се, са оном коју је љубио, богатству разнолике природе.

Док се дође до водопада, ваљало је прећи преко самог врха једне планине. Лудвик пружи Маргерити руку, која се више пута мораде ослоњати о његово кријенко раме.

Планина се разлијегаше од громка пуковничког гласа; говорло је као ловачки рог, а на лицу му се показивало лукавство. Трљао је руке, радујући се, у себи, свом махијавелском пампшљају, јер лијени осмјех, који предусреташе бржљивост младе човјека, даваше му наде.

„Нема више оног усилепог држања, помисли у себи; повратило ми се љевојче од петнајест година, са лијеним осмјехом. Мили зрак сунца, који ће можда огријати моју старост, ако ми Бог молитву саслуша!“

Вративше се кући по дивном заласку сунца. Планине бјеху узеле други облик, час ружичаст а час загасито љубичаст. Њихови валовити врхови тонуще листом у небеском плаветнилу.

Сад насташе нова удивљења и усхићења, чаробна ћутања, за вријеме ког Маргерита мишљаше да је лијепо бити љубљен, ма и простијем срцем, да срећа, коју удијељујемо, повраћа се опет на нас, да у животу има лијенијех дана, да

пирепога. Што је познати закмети наш душман-нин у том говору на нас изблебетао, то остав-љам вама да процјените, само сажаљевам наш-заступнике, што неће знати сада куда ће већ ударити.

ЕРЦЕГ НОВИ, 21. Марта. — Свако ери-једе мали је назар у Новому, те тако и ја јучер одем онамо да ми је што назарити. Кад стигнем на мјесто, видим је много народа улази у град. Ово ми се учини необично, јер сам ријетко кад виђао опаке паваде на врата град-ска, која су истина потјесна, али онет чудно сам се шта овај народ онако нагли у град. У овај пар сјетих се да је латинима велика Не-ђеља, те помислих да не посе крст у град, јер сам и прије виђао да у ове дане они пре-носе крстове из једне у другу цркву. У то до-ђе к мени један мој познаник и запитам га шта је оно у граду, на које ми он одговори да је дошао Намјесник Далматински барон Родић, те га народ прати. Кад чух за ово призиме, по-мислих: то ће бити онај Родић, што нам раз-руши нашу тврђаву, кад се оно бисмо са Тур-цима по Суторини, те и ја одем да га видим. Кад сам ушао у град угледах је народ улази у онђипску кућу. Сјетих се да ће и он бити међу њима, те и ја уђем до врата од обђипске дворане, у којој је барон Родић, и баш сам на вријеме стигао, јер се још руковаше са присутни-ма и питах како је коме име. Ово ми је мило било вијети и помислих: е где шта је Србин, и ако је барон и Намјесник, али опет држи се српског обичаја, те прије свега рукује се са својом браћом и пита за свакога. Кад се са свима поздравно запита: шта би између браће Јовановића и Поробића? те настави: много ме је изненадио овај догађај, онакп људи, па да се сијеку и убијају. То је жалосно, рече. Одма за овим упита: каква је скупштина била у Су-торини и шта се догодило? па које ми један од присутне госпде одговори, да није било ни-шта, ниш је овђе ко чуо о каквој скупштини у Суторини. На што барон Родић рече: како то, а мени су из Беча брзојавили да се прошлијех дана држала нека скупштина и да је околнп народ нешто узрујап. На ово му пулитички ко-месар нешто немачки прозбори, а Родић рече свом секретару да забиљежи у читулу, да је у Суторини све мирно и да није било никакве скупштине. У то му још казаше, да су подајни-ци аустријски купили у турака све оне земље, које су још од старине они држали, а које су бл ли купили Крушевчани турски поданици, у ага у Требнју, те су их саде вратили за исте повде аустријским људима. Кад чу ово барон Родић би му мило, те рече: и ја сам око тога у Бечу радио у корист вашу и препоручио сам министарству да помогне повцем купце! Ове ме ријечи изненадише, јер се сјетих одношаја Суторинског. Ово је био само увод његовог до-ласка а сад је тек одкрио намјеру истог, гово-

рећи: „о трагу неколико дана читао сам у „Црногорцу“ један чланак из Боке, у ком се говори о нашим посланицима у Бечу, и са-зивље се некакав митинг. Ово није појава добра; какав митинг? погледајте шта се у Сињету до-годило на митингу, каква брука и срамота. Про-ђите се митинга, није за вас то, ономените се оне народне пословице: кога је молити, није га срдити, а тако и ви све просите помоћ од вла-де а оћете да се противите истој. Вичете на посланике у Бечу што су уз владу гласали. А какви би то били посланици, који не би са владом држали? Прођите се ви пулитике! Има ко ће се бринути о њој, јер заисто док је Ев-ропе биће и Аустрије, будући је ова вужна истој. Ако је пак сада мало Аустрија и узбрка-на, то не ће много проћи а она ће се утврдити на свом темељу! — Мене вазда кад одем у Беч пита Њ. В. наш премиловити цар за Дал-мацију око које он бригу води, ја му сваки пут кажем да је народ вјерап и храбар, па како би то било кад би се чуло из новина да се окуп-љају некакви митинги и буни народ против вла-де. Наш је народ прост а још има оружје, па може свашта бити, зато прођите се митинга и пулитике, видите и ја се небавим пулитиком, ми имамо ко се за нас о том брине; ја сам покорио слуга Њ. В. и вјерни војник, а немо-же се није из ове коже, залуду неки гледају преко међе.“ — Овако је и овим тоном још го-ворио, но ја кад чух ово мало се замислих, па и не чух даље његов говор. Донста је чудна та ријеч и волели би знати, како оно разумјева г. Намјесник. Ако би се когод пашао, да пам пребацп што, онда би пам лао права, да ми питамо: што се порушише у Суторини наше твр-ђаве? ко шаље оне емисаре по Босни и Ер-цеговини? ко оно хоће да надокнади губитак Италије са српским земљама? Кад би ми одго-ворио на ова питања, онда би ми растумачио и оне ријечи „преко међе“, али овако, јок! — Што оно рече да посланици морају уз владу гласати, то и ја знам, јер сам једном био у Са-рајеву, кад се оно држала Вилајетска скупшти-на, те сам видео да посланици сви листом уз владу држе и шта рече паша, ко би се смпо усудити да му порече, заиста нико, јер сваки зна, ако се противи, да се испод дегенека не ће дићи. Следователно и опцијема у Бечу то би иначе било, зато и гласају уз владу, а народу, који их је послао, како било да било, то није њих брига, њихова је брига трбух, па кад оп бречи, они не чују што народ јечи, то им је девета! —

Из ЛУПТИЦЕ, у Бокама. 21. Марта. — Још из овога малог мјеста „Црногорац“ није примио ниједан допис. Узрок је морам рећи, па нашу срамоту, што нас врло мали број има који српски читати умјемо; а друго нијесмо давали толико важности „Црногорцу“, колико му дајемо сада, кад чуемо да се и намјесник г. Родић па

њега срп. Чипи пам се да то није рђаво свје-дочанство „Црногорцу“ који ће увијек браћи као и до сада мио бити.

Дакле ево ме да вам јавим, што сам памје-ран обзнапити. У сриједу 14. овога мјесеца до-ђем у Ерцег-Нови, ће нађем скупиљене управитеље општине, ће чекају г. Родића, који бијаху красно обучени с некаквимјем високим црним шепирима. Бијаше их красота гледати! неби им било мапе међу хиљадама! али примјетих па оне високе шепири, и упитах једнога од мојијех супутника, за што она господа нијесу народне капе ставили, већ стране шепири? а овај ми одговори, да су људи под високијем шепирина господственији и паметнији, и ја заиста мишљах да је истина, и кад се искрца г. Родић, ја поћох у општину, да чујемо како ће нам оне саблице освјетлити об-раз! али па противно виђох је она господа у цилиндерима ни рјечице неодговорине г. Родићу, па дугачки говор, што је држао о многијем пред-метима, за које не сумњам да вам неће ваши ерцег-новски дописници о свему јавити.

Ја хоћу само да одговорим па двоје, т. ј. на оно што г. Родић рече, да „има људи који преко своје међе гледају.“ Ако г. Родић хоће да кори оне што симпатизирају за нашу дичну Црву Гору, то му је као што обичавају код нас рећи „тући воду у мортару, ни себи ни свом госпо-дару“ јер треба знати да ни република мле-тачка није могла прекинути природно братску свезу између јединоплемене браће Бокези и Црно-гораца, већ су вазда у свијема старијем бојевима заједно крв дили за своје српско име! А питам ја како се може несимпатисати за ону браћу који су сачували паше дично име српско, у здравље којијех ми данас се крстимо су три прста, и српским језиком говоримо, а особито, за ону браћу, у коју тврду вјеру имамо, да ће нашу браћу испод турског гадпог јарма избавити и то што сворије! Дакле чудна је примјетба г. Роди-ћа, но ако мисли па симпатизирање пазити, ми би се усудили примјетити г. намјеснику, да би било боље да пази па офицере, који симпатизи-рају за Прусију а псују па све што је славенско.

У колико се види између осталог, г. Родић је дошао у Боке, да оправда наше дели-заступ-нике, који се од браће одметнуше! Али се нама чипи, да правдање не помаже и да сиро-машној „Жижи“ неће више бити доста једна цента сапуна да им пошаље на дар, него ће јој требати више центи, то ми је жао! Г. Родић говори да су добро учинили јер су гласовали с владом; и да вазда морају бити уз владу, ако ће да што добију, будући, каже, да је Далмаци-ја, сиромашна и да не може да игра никакву у-логу политичку! Кад би то тако било, онда би то значило, да ми помажемо убијати нашу бра-ћу Чехе, пак да за то добијемо јестп! Али нека то пашим заступницима, јер народ бокешки неће да једе па гробовима своје браће; а друго оп се добро опомиње тијех конституционалиста, који оно г. 1869 бијаху па нас несправно напали,

рући руке. Треба, при разстанку, да вам драги Лорд пружи руку. Још једну партију виста!

Тог истог вечера пуковник уђе у собу Луд-викову.

Будите храбри, пријатељу. Ако се тако по-куњите, дјете ће вијети да играте комедију. Ах! мала песташнице, осветићемо ти се! Да би омек-шали то мало буптовничко срдашце, морамо га измучити; дакле...

— Али; примети младих.

— Нема то „али“; ја сам скропо план по ком треба јуриш да се изврши. Приморати ста-рог оца, да се служи војничкијем лукавством! Ах! платићеш ми то, госпођо Барлон!

Једног јутра, по савјету пуковликовом, Луд-вик јој каже, послите обједу, да је не може пратити у шетњу, јер је објеоао Лорду хасхингу, и његовој кћерп, да ће ићи с њима у Васивјеру.

Отуд се не могаше, без хитње, доћи тог истог дана.

Маргерита се показа равнодушна, али срце јој поднесе јак удар. „Шта ми је стало?“ по-мисли у себи угушујући љутину. „Истина, лијепа је карактера, добар одвише, осјетљив, али нема ни труни мудрости. У каквом салону, остао би са свијем не примјећен! Моји снови далеко над-машају таква мужа! Није глуп ни валик на то.

Признајем, да је врло свјестан, савршено скропан, можда и сувинше; но кад што је и по-јетчан, има озбиљног остроума, али... не, не-ћу да га преотимама опом блиједно цвијету Ан-биона. Увијек ме потјејети па оне лутке, што се првезују за штап, да стоје право.“

Сакривши се за желузију, Маргерита одгле-

да путнике; за тијем сједе код прозора и па-слопи се па се замислише.

Дан бјеше лијеп; пред њом се простираху зелене долине, а врхови гора губљаху се у а-зурном простору. Тихи повјетарац љубаше лије-по цвијеће, што украшаваше ливаду.

Њека сељанка сјеђаше на прагу своје ко-либе, дојећи лијепо, бијело и румено ћетепце, које држаше своје ручице под њеном марамом. Отац, један од онијех снажпвијех људи, који у овим брдовитијем предјелима воде путнике и посе им ствари, дође у овај мах, са свог јутра-њег пута и једнијем пољубцем поздрави и матер и дјете.

Онда домаћица даде одојче оцу: за тијем допесе једну чинију и само један ташир, па то стави па стол од бијела дрвета. Обоје њих, при-макоше се столу, а ћетепце посадише међу њих, па једну велику стоплицу.

— Срећни ли су! помисли Маргерита, међу тијем како она проводе живот! у тежкијем по-словима и биједи!

— Љубе се! Шапу јој повјетарац.

Боже мој, како бих остала сама, да ми, по несрећи, умре отац, промрља у себи.

Врата се собна отворише, и Апица, мала послужитељка у гостионици, уђе весела унутра.

— Шта ти је? упита је Маргерита; нешто си здраво весела.

— Ох! госпођица је врло добра... то је с тога, што се удајем! Ја и Јован смо рођаци, па како нијесмо ни паре имали, родитељи су казали, да се не можемо вјенчати, док не сте-чемо да водимо кућу, и где! Мало прије сам прегледала штедионицу.

Госпођица Маљар извади из шнага двадесет франака: Ево ти, мила моја, за хаљину; нека ти је срећна!

— Ох! благодарим госпођице, повика ће-војче, тапшући рукама; нека вам се поврато кад се станете удавати.

Маргерита се примаче прозору. Сељанка се играше са пезинијем одојчетом, које својијем румспијем уснама додириваше њено огорјело лице. У овај мах дође и ћед; један осмјех раз-ведри његово старо набрано лице; он слушти штап и узе дјете у наручја.

„Бити мати, мишљапе Маргерита, бити са свијем проста као ова сељанка, добра ваљана жена... Ја сам их свакад сажаљевала. Али да пијесам на кривом путу? Ја сам слушала да је срећа свагда у средини. Да није то истина? Да се не буде моје уображјење гојило празнијем сновима? Гордост и сујета били су темељ сви-јема мојијем сповима... Живијети за оне које љубимо, зар то није срећа? Ја која сам толико окривљавала себичност, која сам псмјевала ниш-тавости свјетске, ја сам им се прва жртвовала. Часови пролазише.

„Љубимо оне, који нас љубе,“ чујаше се у ходнику свјежи глас Анвичи.

Врата собна и по други пут се отворише, и унутра упаде дебело сметено момче, које А-пица ћушкаше пред собом.

Ево га, рече она госпођица Маљар, мој заручник долази да захвали госпођици.

(Наставиће се.)

и кад виђоше, ђе се јупачи брањасмо, онда не моглоше ино већ нас кроз свијет канибалима прогласиваху! а наша браћа Чеси достојна имена славенскога најпрви су били који су учествовали у нашој невољи и достојно нас пред свијетом бранили од тих чвфутско-бечкијех листова. Дакле такој браћи да гласујемо за убијство? Не, божешки је народ био вазда поштеп и знао цјевити достојанство своје и другога народа, и није, и неће никада бити братоубица!!

ТРЕБИЊЕ, 12. Марта. — Још су нам у памети лијепе слике прослављеног дана Св. Саве, још памтимо оне здравоносне медне ријечи, којима се оном згодом напојисмо, још нам звече на ушима оне милосрдне пјесме нежне дјце, још утиском се боримо као да ожарени сунцем просвјете новим животом оживјесмо, када на пово други живот наша срца узигра, душе нам развесели, збиља као да смо из мртвих васкрснули чини нам се да смо под другим поднебјем ђе нам саободније сунце сјаје, ђе нам исток рујнију зору указује, ђе нам обзоре златним бојама ђеку радост у наша срца лије. И збиља, како да се не дивимо, када смијемо, премда ода свуд душманима окружени, под једним се кровом сакупити, и веселим срцем купити плод нашег постојања дјеловања, видити испуњену жељу нашу, повнати на којем ће темељу остати наша домовина кад ми нестали будемо, напокон оспједочити ђе се истине наших предузећа. У памјери се нијесмо преварили, ево како.

Прошле неђеље држао се у мјестној нашој школи годишњи испит. Успјех је испео каковим смо се надали под управом врлог учитеља г. Стеф. Пукрика. Нећу да кажем колико је ови за 4 године овђе као учитељ станујући жртвовао да задатак свој вјерно испуни, колико је испослвао док је запустелу дјецу на прави пут наука ставио, колико се и измучио да уворјенити глупост из сурових онда ученика изагна, јер кад кажем да се ова наша школа у цјелом смислу свог задатка може успоредити ма којом другом изображенога свијета, све сам о њему казао, јер залуд плата без добра мајстора. Шта би утемељени завод ваљао без моралног напретка, без увутрапњег реда? Све ово налазимо у овој школи и без двојбе казати могу да је она раднићки будуће просвете херцеговачког народа. Прејимо сада на саму ствар.

При испиту осим изображених Хришћана присуствоваху мјестни кајмакам и кадија и други отијенији Турци. Осим предмета за почетнике, могло се чути од старије дјце одговарати на питања из српске повјести, из земљописа, из више рачунице па из самога знања. Дивно је било слушати ђе невини дјете као проповједник какав пред испуњеним народом приповједа јупачке догађаје и слава дјела наших праотаца, ђе спомиње поименце бивше наше царе, ђе јавља тужним срцем падни прјестол српски. А сада? како да човјегу срце гануто неостане присно-добљавајући данашње наше тужно стање! Напокон када нам дјете показује поименце сва предјела славјанског народа, сами се запитали за што смо тако расцјепани? За што један другом руку братску не пружамо? Ох! неслого, ти си свему крива, а докле ћеш нас тако гонити? Једном рјечи испит се доврши пуним задовољством учитеља и присуствоваоца, исти Турци не моглоше ино но да са „аферим“ из тог дома изађу заведећи им.

Хвала врстом учитељу, а и родољубивим Србима који примјером показују да човјек кад прегне све може постићи. Ово нек служи за понос требњских Срба, а за примјер осталих по Босни и Херцеговини који су у бољем стању и на бољем положају, а ништа или мало раде за просвјету своју.

Из ПЈЕВАЉА, 4. Марта. — Писао сам ви више пута о несретном суду турском и како Турци, кад се Турчина тиче не само њега не осуде, него још казне, муче и прогоне оне Хришћане, који су га тужили. А ако је давија од Турчина на каквога Хришћанина то су хитрији него и ко, да га осуде. Па није доста што у томе од њих страдамо, него се још нађе и по који наш изрод, који му помаже. Као такав најпознатији поп Лазо, о коме сам вам и дани неколико пута јављао. Ево ђу ви сада опет испричати, шта се недавно догодило и како је тај несретни поп на своју паклену душу нов грјех навалао.

Прије три године било је више народа код првје у Подлаћу, па кад су се враћали кући, пуцале су пушке на све стране. У томе згоди

пушка ђекога Вида и он падне мртав. И браћа Видова повичу, да га је убио Симеун Тео, те почну Симеуна бити пушкама и кољем, док му сву главу разбију и њега покрај Вида оборе као мртва. И Симеун је ту лежао покрај Вида до зоре као мртав пак пред зору побјегне кући онако рањен, а Вида за тимем укопају и јаве у Пријеноље и у Пјевља, будући је Вида из Пјеваљскога, а Симеун из пријенољскога, те дођу заштије, да воде Симеуна. Но када га заштије видеше онако рањена, оставише га. Оставили га Турци, али га нехтјеше оставити поп Лазо, него повиче: „посите нас, па нека крена грехом“. И тако га донесу на ућумет. Лежао је у ансу и лијечво се шест мјесеци. Па пошто га суд испита и види, да није крив Симеун, јер се позна је ли га он убио, а ако је онда је случајно нехотице, пушти га дома. То буде опет криво попу Лазару, па се с њим свади и наговори брата и сестру Видову, да чине даву, а он да ће освједочити. Тако и учини Фтори Јуда. Симеона опет затворе у анс да га више никада и непуште, јер га једног осудише на смрт.

3. пр. м. у 8 сати по турски извршила се пресуда над Симеуном Теом из Подлаћа из села Сотице. Дан прије допраћен је у прапгала са ферманом да се посјече на сред чаршије. Емен бег кајмакан није хтио јавити по царском ферману Хришћанима па и Турцима, да моле породицу Видову и да зовне свештеника, да исповједи Симеуна и да га при смрти причести, него када су га извели на чаршију, да га већ посјеку, тада су и свештенство и остали Хришћани дознали за пресуду. Христифор игуман и Проконије молише Видову мајку и жену да опрости Симеуну живот и давали су 200 дуката ћесарски. Али ту није било времена ни пет минута, па није било могуће намолити жене, а и саме су биле од њекога научене и застрашене, да не опросте живот Симеуну. Када је видио игуман да нема помоћи, онда је молио, да бар за по сата одложе, као што и у ферману каже, да се у 9 сати погуби, да би га могао исповједити и причестити.

Стража, која је била наређена око Симеуна са бајонетима и голим сабљама у руци викаше: „натраг!“ Него је о. Проконије одлучио и бајонет у прси дочекати само Симеуна да причести. Но колико су Турци хитали, није Проконије имао времена ни Петракџила на врат ставити, него њако у хитији причести Симеуна, а игуман му за тим даде чашу вина. У то је Мехмед чауш Челебић већ викао три пут Видовој мајци и жени, ама тако брзо, као да га бог са калцијом тјера: „опраштајли?“, па одмах заповједи целату да га сјече.

Сјекао га је мртви Турчин 12 пута и тек тринајести пут растави му главу од тијела, и тури му је натраг међу ноге. Лежао је Симеун два сата на чаршији, а у десет и по дошао је игуман Проконије и поп Василије са 60 ђака и сви Срби затворе дућане и са великом пратњом саране Симеуна. Вјечна му памјат! И тако ето видите нашвијем кривцима, а за Симеуна и не зна се право је ли крив, сјеку Турци главу на сред чаршије, а Турци највеће злоче не само да се слободно метају, него још јавно и дају и поћу у сред вароши и ђе кога стигну бију по вољи и без зазора и страха да ће бити кажњени. То је турска правда. Но мисмо на њу навикли и тужићемо се на њу догод смо под Турцима, али нас срце боли кад у томе видимо Србина изрода да учествује, као што је ови поп Лазо. Ја бих вам имао о њему још доста причати, али то други пут.

ЦЕТИЊЕ, 24. Марта. — Њ. Преузвишеност, намјесник далматински г. Родић дошао је у прошлу суботу по подне на Цетиње са својом пратњом у којој је био и ђенерал г. Јовановић из Дубровника. Г. Родић излазио је на своје путу на више мјеста у Боку. Као што чујемо, на Цетиње је дошао због познатијех уговора, који ће се учинити између Црне Горе и Аустрије. У понеђељник рано вратио се г. Родић у Котор одакле је отишао у Спич на састанак са скадарским пашом.

— 21. Марта. — Предпротасте неђеље установили су овдашњи богословци књижевно друштво под именом „Црногорски борац.“ Циљ је овог друштва: да се усаврши на пољу умном, оросвјетном и књижевном онијем путем, као што су то чинила друга така друштва, „Преодница“ и т. д.

За предсједника изабран је једногласно Степан Самарџић. Кривошијанин. Тако су изабрани и остали чланови.

Благајница друштвена састоји се из 12 талијера, које је даровао на ту циљ брат Цетињски, кад је при поласку с Цетиња позвао браћу богослове, да оспују тако друштво. Књижица друштвена састоји се из једно 20 књига, које је на пету циље даровао брат Цетињски.

Надамо се, да ће се књижица и благајница друштвена што скорје умножити добровољним прилозима од наше браће, која желе напретка омладини црногорској.

До сада су држане три сједице, а на којима је њих више младића читало своје оригиналне саставке и преводе. Показује се код младића особита воља к раду на пољу просвјетноме. — Ми се веома радујемо томе појаву код младих Црногораца, — јер то показује да су они свјесни своје садашње задаће и будућег положаја свога.

Н О В О С Т И.

— Договарања странака угарскога сабора прекинута су без икаквог успјеха.

— Гроф Ладислав Пејачевић, један од најважнијих чланова хрватске унионистичке странке изјавио је у „Обзору“ да одступа од јавнога рада и по то томе да иступа из речене странке, јер јој не одобрава тежње. Унионисте су тијем јако поражене.

— У Чешкој се продужују изборне агитације живље него икада до сада.

— Турска има у овогодишњем прорачуну 2.800.000 лира дуга.

— Румунска скупштина одбацила је предлог о савезу румунске жељезнице са Угарском код балкановога пролаза, а одобрила је савезу с руским жељезницама.

— Шпанолска живо ради да се огресе краља, кога је скоро с муком добила. Ако републиканци побједе при новим изборима, краљу Амедију нема опстанка.

УРЕДНИШТВИМА СРПСКИЈЕХ И СЛОВЕНСКИЈЕХ ЛИСТОВА.

Прошлого мјесеца основали смо ми ученици богословског завода књижевно друштво с циљем, да заједничким радом вјежбамо и негујемо своју умну снагу. За ову сврху потребна су нам и њека средства, а особито листови, као израз народнога кретања у сваком погледу. За то учтиво молимо честита уредништва свију српских и словенских листова, да нам дарују исте.

Вјерујући у живо родољубље њихово, ми се с поуздањем надамо, да нам неће ни једно одрећи ту припомоћ, а одужићемо им се за тај братски дар, ако не другачије, оно тијем, што ћемо се старати, да будемо корисни привредници слободе и напретка народног, што и јесте циљ друштва.

Умољавамо, да нам се листови шаљу на име Друштва преко г. Петра Рамадановића у Котору.

Цетиње, 20. Марта 1872.

Дружина „Црногорски борац.“

Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(О Далмацији), издао је ове године Вјеслав Машек, дјелце „Manuale del regno di Dalmazia.“ Веле, да је врло точно израђено, да је у њем потанко изказано, како стоји са пучанством, господарством, духовништвом, пучким школством и т. д. Из повјести далматинске је такођер придано њешто занимљивих црта.

(Женске код брзојава.) Читамо у бечким новинама, да сад на бечкој главној брзојавној постаји има четрдесет жена и дјевојака у послу и да обављају посао. да не могу боље, а да их има до тридесет, које су испите положили и на мјеста чекају. Даље се вели, да је министар трговине прошлого већ мјесеца наредио, да се и у Прагу, у Брну, у Лавову, у Кракову, у Линцу, у Градцу и у Трсту отворе течаји, у којима ће жене учити брзојавство. Тиме да ће се најзад за три мјесеца имати до сто и педесет жена, вјештих служби брзојавној, које ће се моћи понамјестити, гдје би требало, а неби било брзојавних чиновника.